

KÖZLEMÉNYEK

ANTOS BALÁZS

A KRASSÓI BÁNYAVIDÉK MEGPRÓBÁLTATÁSAI 1848-BAN, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A NOVEMBER 15-I, BOKSÁNBÁNYAI ÜTKÖZETRE

Az 1848–1849-es év eseményeit bemutató munkák Magyarországon a történelmi érdeklődés homlokterében helyezkedtek el. Ennek köszönhetően mára a Nagy Év eseményeinek számos vetületét a történettudomány alaposan körbejárta. A krassói bányavidék 1848-as története ugyan nem volt döntő hatással a fejlemények fősodrára, de kétségtelül több részletében rávilágított a polgárosodás útján első, bizonytalan lépteit tevő Magyarország előtt álló kihívásokra. A politikai és adminisztratív problémák e komoly gazdasági potenciállal rendelkező területen is hamar fegyveres összetűzésekbe torkolltak, amelyek közül jelentőségét tekintve kiemelkedik a boksánbányai ütközet. Nem állíthatjuk, hogy az összecsapással korábban ne foglalkozott volna a történettudomány, de a legrészletesebb összefoglaló bő egy évszázada került ki Mihalik Sándor tollából.¹ Az azóta eltelt idő forrásfeltárása, illetve Mihalik munkájának nehéz fellelhetősége egyaránt indokoltá teszi, hogy bemutassuk a boksánbányai ütközet körülményeit.

Boksánbánya – ahogy a krassói bányavidék egésze – a mai Románia területén fekszik, 1848-ban Krassó megyéhez tartozott, de csupán földrajzi értelemben. Jögilag ugyanis az Oravicabányán székelő bányai igazgatóság gyakorolta a közigazgatási fennhatóságot – elméletben áprilisig, gyakorlatilag jóval tovább. A bányai igazgatóságot, amelynek 1848-ban Graenzenstein Gusztáv volt a vezetője, közvetlenül a bécsi kormányzati körök utasították.² A bányavidék igazgatása különálló joghatóság alá tartozott, mindez pedig számos hatásköri vitához vezetett 1848 tavaszán és nyarán.

A terület etnikai térképét megvizsgálva az alábbiakat mondhatjuk: Krassó megye boksánbányai járásában az 1851-es adatok alapján 26 710 fő élt, amelynek 91%-a román, 8%-a német és mindössze 1%-a volt magyar nemzetiségű. Az arányszámok nem sokat változnak, ha a többi bányavidéki járást tekintjük, például az oravicai járás 30 909 lakosa közül 89%-os a románság, 9%-os a németek aránya. Egyedül a resicai járásban volt számottevő a horvátok (30%) aránya, amely a karánsebesi határhoz közeli központ közelségére vezethető vissza – noha ott is erőteljes román többség (65%) figyelhető meg. A fentebbi arányok egyébként közelítőleg egész Krassó megyére érvényesek voltak, ahol 1851-ben a lakosság 89%-a volt román.³ A boksáni járáson belül Boksánbányán élt a németiség és a magyarság jelentős része, noha a város még így is román többségű volt. A város bányászati jelentőségéről szólva meg kell említenünk, hogy már a rómaiak is

¹ Mihalik Sándor: Német-Bogsán az 1848–49-iki szabadságharcban. *A resicabányai állami segélylyel [sic!] fenntartott polgári- és felső népiskola értesítője*, Lugos, 1899. (A továbbiakban: Mihalik 1899.)

² Adatok az 1848. év eseményeihez Krassó vármegyében. S. a. r. *Jakabffy Elemér*: Lugos, 1931. (A továbbiakban: Adatok) 152–160. o.; Asbóth Lajos emlékiratai az 1848-iki és 1849-iki magyarországi hadjáratból. I. Pest, 1862.² (A továbbiakban: Asbóth emlékiratai I.) 219–220. o. Ezt a helyzetet Graenzenstein bányai igazgató is elismerte Batthyányhoz címzett levelében, hozzátéve, hogy a bányászok nem kívánnak engedelmessé válni a megyei hatóságoknak, továbbra is csak a császár intézkedéseit ismerik el, ezért átmenetileg a megyei rendelkezéseket saját embereivel fogja végrehajtani, a látszat kedvéért. Egyúttal szorgalmazta ő is, hogy a magyar kormány fennhatósága mielőbb érvényesüljön a krassói bányavidéken is. Adatok, 134. o.

³ Dr. Kókai Sándor: A Bánság történeti földrajza. (1718–1918) Nyíregyháza, 2010. 94. o.

foglalkoztak itt bányászattal. 1729-ben felállították a város első vasolvasztóját, a XIX. század közepén elsősorban vasércet bányásztak. 1825-ben létrejött – az 1848-as ütközetben is szerepet játszó – cigánytelep, amelyet Magurának neveztek. Az itt élők elsősorban aranymosással és az olvasztó számára szénégetéssel foglalkoztak.⁴

Az 1848. márciusi fordulatot követő, az egész országra kiterjedő – szinte – osztatlan lelkesedést, amely eleinte Krassó megyét is jellemezte,⁵ itt nagyon hamar felváltotta az elégedetlenség. Ezt a negatív hangulatot elsősorban a környéken állomásozó határőrezredek tisztjei gerjesztették. Vukovics Sebő – ekkor még csak temesi alispán, később délvidéki kormánybiztos – már április 22-én jelentette, hogy a határőrvidék lakossága ellenséges magatartást tanúsít a kormánnyal szemben.⁶ Vukovics jelentését megerősítő tartalmú levelet fogalmazott meg Tomsich Domokos, moldovabányai mérnök, Batthyáynak címezve. Sürgette, hogy a kormány a határőrvidékre küldjön teljhatalmú kormánybiztost, ily módon felvilágosítva a katonaságot, akik majd a magyar kormány támaszát képezik.⁷

Nem csupán a határőrvidéken fordult negatívra a Batthyány-kormány megítélése, a krassói bányavidék lakosságának körében is egyre fokozódott az elégedetlenség. Ennek hátterében mindenekelőtt az állt, hogy a polgári vívmányok (elsősorban a közteherviselés) hátrányosan érintette a bányászokat, akik többek között ragaszkodtak az adómentességükhöz. Mindez pedig tovább mélyítette a fennálló közigazgatási rendszerrel szembeni bizalmatlanságot. Ennek feloldására tett javaslatot Graenzenstein Gusztáv két, a kormánynak címzett emlékiratában. Május 26-án azt írta, hogy bár a bányavidéken vannak rendezett tanácsok, de ezek képviselőit a bécsi udvar önkényesen nevezi ki, amely gyakorlatot fel kellene számolni, és a tanácsokat választás útján felállítani, elsőfokú bírósági jogkörrel felruházni. A fellebbezést Graenzenstein véleménye szerint a megyénél lehetne megtenni. Végül javasolta egy, a bányahelyekben illetékes főszolgabíró kinevezését.⁸

A fennálló problémák oda vezettek, hogy a nemzetőri szolgálatra alkalmasakat összeíró bizottmány tevékenysége nem volt túl sikeres. Ezt a bányai igazgató is elismerte, az okok között pedig két elemet emelt ki. Egyrészt, hogy a lakosság az összeíró hatóság jogkörét nem ismerte el, másrészt pedig a „köteles kiindulást” nehezményezte, ami a lakóhelytől való, hosszabb ideig tartó elvezénylés lehetőségét jelentette. Graenzenstein az első problémára azt javasolta, hogy a bányai igazgatóságot ruházzák fel ideiglenesen a nemzetőrök összeírásának jogkörével, míg a második esetében kedvezményeket kért a bányászok részére, hiszen ennek hiányában még nehezebbé válik a nemzetőri összeírás, sőt, a szakképzett munkások elvezénylésével hosszú távon az ország is hátrányt szenvedne.⁹

Kossuth 1848. június 25-én írt levelében elfogadta a bányai igazgató érveit, és őt magát a bányahelyek kormánybiztosául nevezte ki, Szemere beleegyezésével.¹⁰ A kormány kedvezménye később félreértések forrása lett, Graenzenstein jelentésének hatására a bányászokat felmentették a nemzetőri szolgálat alól, mert „gazdai hatalom alatt” álltak. Nem

⁴ Dr. Gergely Ernő: A magyarországi bányásztársadalom története 1867-ig. Budapest, 1986. (A továbbiakban: Gergely 1986.) 103. o.

⁵ Oravicabányán „örömmünnepe” tartottak a változások hírére, amelyről egy korabeli tudósítás így számolt be: „amit századoknak nem sikerült kieszközölni, a különféle fajú lakosok egybeolvadását, a közszabadság érzete egy rövid nap alatt tökéletesen véghezvitte.” A tudósítást idézi: Gergely 1986. 293. o.

⁶ Adatok, 16. o.

⁷ Adatok, 22–24. o. Erre egyébként sor került a későbbiekben, hiszen május 28-án Szemere arról tudósítja a már kormánybiztosként tevékenykedő Vukovicsot, hogy Pap Zsigmondot és Szöllőssy Balázst küldi a megyébe „felvilágosító” céllal. Adatok, 54–56. o.

⁸ Adatok, 30–34. o.

⁹ Adatok, 37–38. o.

¹⁰ Adatok, 42–44. o.

lehetett tudni, hogy pontosan kikre vonatkozott a kedvezmény.¹¹ Az értelmezési vita a csúcspontját szeptember elején érte el, amikor Asbóth Lajos – aki ekkor az Oravicabánya központtal működő bányavidéki nemzetörség parancsnoka volt – az immár vészhelyzetben lévő bányavidék védelmére nem tudott kellő számú nemzetőrt kiállítani. Az Országos Nemzetörségi Haditanácshoz intézett levelében ennek okaként e rendeletet említette, mint a legfőbb gátló tényezőt. Kiss Károly – a kormány álláspontját bemutatva – válaszában arról biztosította Asbóthot, hogy a kedvezmény csak az aknában és az olvasztókban napszámban dolgozókat érinti, akik ténylegesen gazdai hatalom alatt állnak, amúgy sem lehetnének nemzetőrök.¹² Ennek alapján a bányavárosok nem ilyen munkakörben tevékenykedő lakosait a bányatulajdonosok kötelezhetik nemzetőri szolgálatra. Rejtély maradt, miért is volt szükség a kedvezményt biztosító rendeletre, ha az csak olyanoknak adott felmentését, akik a nemzetörségről szóló törvénycikk alapján amúgy is kívül estek a szolgálatra beoszthatók körén.

A fentiek alapján, Graenzenstein Gusztáv kormányhoz címzett leveleiből úgy tűnik, hogy támogatta a megyei fennhatóság bevezetését a bányavidéken, csak praktikus okokra hivatkozva kérte a kormányt, hogy átmenetileg a Bányaugazgatóság vezényelhesse le bizonyos közigazgatási döntéseket.

A kormány felhívására Krassó megye is kifejtette álláspontját a kialakult helyzetről. A megye álláspontja szerint úgy tűnt, hogy 1848 előtt Graenzenstein mindent megtejt azért, hogy a megyei fennhatóságot eliminálja a bányavidék életéből, amelyhez törvénytelen eszközöket is igénybe vett.¹³ Például gátolta az adóösszeírást, bíraskodott, ortodox templomot adott át a görög katolikusoknak.

A bányavidéken meglehetősen vonatottan haladt a nemzetörség felállítása, de az valójában egész Krassó megyében nehézségekbe ütközött, amelyet alátámaszt Gyürky Pál főispán május 17-i, Szemeréhez intézett jelentése, mely szerint csak Lugoson, Facsádon, Oravicabányán és Boksánbányán kellene azt felállítani, mert a lakosság „átaljában vonakodik” a szolgálattételtől.¹⁴ A környék népességének „felvilágosítását” és a magyar kormány iránti lelkesedésének fokozását szolgálta Szemere azon intézkedése is, hogy Eftimie Murgut, a szintén politikai okok miatt fogva tartott és a márciusi ifjak által kiszabadított, román származású ügyvédet Krassó megyébe küldte. Tevékenysége sikeresnek nevezhető, hiszen a júniusi népképviselői országgyűlési választásokon képviselői mandátumhoz jutott.¹⁵ Témánk szempontjából viszont érdekes adalékkal szolgál karánsebesi tartózkodása. Itt székelt ugyanis az úgynevezett oláh-bánsági határőrezred egy része, Josef Appel parancsnoksága alatt. Murgu a városban is lelkesítő beszédet akart tartani, amelyet – ahogy Jakabffy Kristóf alispán jelentéséből tudjuk – Appel megakadályozott, sőt Murgu szállását katonákkal vétette körbe, majd a városból is kiutasította.¹⁶

Boksánbánya későbbi sorsát a határőrezred állásfoglalása döntően meghatározta. A fentebb vázolt Murgu-afférból arra következtethetnénk, hogy Appel konzekvensen ellenséges magatartást tanúsított a magyar kormánnyal szemben, de ez korántsem fedi a valóságot. Június 21-én Vukovics Sebő olyan értesítést kapott, amely szerint Appel – bár az utasításokat továbbra is Bécsből kapja – kijelentette, hogy amennyiben olyan szel-

¹¹ *Urbán Aladár*: A nemzetörség és a honvédség szervezése 1848 nyarán. Budapest, 1973. 59. o.

¹² Asbóth jelentése az Országos Nemzetörségi Haditanács elnökének. 1848. szeptember 6. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (A továbbiakban: MNL OL) H 92. (Országos Nemzetörségi Haditanács. Általános iratok.) 1848:3566.

¹³ Adatok, 152–160. o.

¹⁴ Adatok, 48. o.

¹⁵ *Csatári Dániel*: Eftimie Murgu. *Valóság*, 1971. 1. sz. (A továbbiakban: *Csatári* 1971.) 85. o.

¹⁶ Adatok, 48. o.; *Csatári* 1971. 85. o.

lemben utasítanak, hogy a magyar kormány parancsait teljesítse, akkor azt készséggel megtenné.¹⁷

Appel július 5-én Versecen kelt, Szemeréhez címzett jelentésében a következőket írja: „örömmel értesítem Önt, hogy azon alapon ’mert emez új intézmények a törvényhozás útján Öfelsége akaratóból folytak’ az itteni szellem, a lelkes és hű alattvalói érzésű vezérőrnagy Appel József éber örökődése folytán, melyet alezredes Gerlics Illés közremunkálása elősegített, a mostani viszonyok között teljesen kielégítő s örvendetes eredményekkel kecsegtet. A törvényes rend oly’ szigorúan tartatik fel, hogy az ezredben nincsen eddig egyetlen pont is, melyet az árulás és lázadás megérinteni merészlett volna.”¹⁸

Ugyanerről tanúskodik Appel augusztus 21-én kelt jelentése, amelyet Jakabffy alispánnak címzett, és amelyben szerb „hordák” elleni sikeres katonai akcióról számolt be.¹⁹ A temesvári főparancsnoksághoz pedig azért fordult, hogy diverziót vezethessen a Szerb Fejedelemségbe, és ott néhány falu „megrendszabályozásával” elriassza a szerviánusokat²⁰ a Magyarországra történő betöréstől. E tervére végül – érthető okokból – nem kapott választ.²¹

A megye területére be-betörő szerb csapatok azonban így is komoly fejfájást okoztak mind a helyi szerveknek, mind a kormánynak, ezért már májusban felvetődött egy katonai tábor létesítése Krassó területén, amelyre végül nem került sor.²² Mindez nem jelenti azt, hogy a megye – és azon belül is elsősorban a bányavidék – ne vette volna ki a részét a katonai előkészületekből. Resicabányán jelentős ágyúöntő műhely működött, Boksánbányán ágyúgolyót, Dognácskán pedig a puskagolyókhoz nélkülözhetetlen ölmot öntöttek.²³

A megye védelmének megteremtéséhez fontos intézkedés volt, hogy szakképzett katonákat állítottak a nemzetőr csapatok élére. Így nevezték ki Asbóth Lajost a bányavidéki nemzetőrség parancsnokává. Asbóth Lajos, korábbi cs. kir. százados, a Krassó megyében található Szatumik község lakosa már 1848. május 1-jén felajánlotta szolgálatait a hazának Batthyány Lajoshoz intézett levelében.²⁴ Nemzetőr őrnagyi kinevezését hamar megkapta, és végül a bányavidéki nemzetőrség parancsnoka lett. Azonnal belevetette magát serege megszervezésének feladataiba. Július 6-án Vukovicsnak írt, és kérte, hogy az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnöke – Baldacci Manó – által megígért sorfővezetői 4 altisztet és 8 közvitét irányítsa Oravicára, hiszen a kiképzés sikeressége érdekében szüksége van gyakorlott katonákra.²⁵ Július 9-én az Országos Nemzetőrségi Haditanácshoz fordult, hogy bár kaptak 200 puskát és 3000 töltést, de további 10 ezer töltésre lenne szüksége.²⁶ Kérését azonban készlethiányra hivatkozva visszautasították.²⁷

¹⁷ Asbóth Lajos jelentése Vukovics Sebőnek. Lugos, 1848. június 21. MNL OL H 114. (Különböző kormánybiztosok iratai. Vukovics Sebő iratai.) 18. o.

¹⁸ Adatok, 196. o.

¹⁹ Adatok, 242–245. o.

²⁰ A szerviánusokról és szerepükről lásd: <http://www.delhir.rs/cimlap/kiemelt-hirek/5302-a-delvideki-szerb-seg-szerepe-a-magyar-forradalom-bukasaban> (A letöltés időpontja: 2013. augusztus 5.)

²¹ Vukovics Sebő emlékiratai. S. a. r. *Bessenyei Ferenc*. Budapest, 1894. (A továbbiakban: Vukovics emlékiratai.) 307. o.

²² Adatok, 170. o.

²³ *Mihalik* 1899. 13. o.

²⁴ Asbóth Lajos levele Batthyány Lajosnak. Szatumik, 1848. május 1. MNL OL H 92. 1848:50.

²⁵ Asbóth Lajos levele Vukovics Sebőnek. Oravica, 1848. július 6. MNL OL H 114. 18. d. Sőt, Asbóth emlékiratai szerint még két ágyút és 1000 puskát is rendelkezésére bocsátott Piret altábornagy. Asbóth emlékiratai I. 224. o.

²⁶ Asbóth Lajos levele az Országos Nemzetőrségi Haditanácsnak. Oravica, 1848. július 10. MNL OL H 92. 1848:1761.

²⁷ Mészáros Lázár levele az Országos Nemzetőrségi Haditanácsnak. Budapest, 1848. július 22. MNL OL H 92. 1848:1984.

Asbóth kénytelen volt a bányavidék készleteiből feltölteni municióját, amely a lövegek és ágyúgolyók esetében sikerrel járt, hiszen július 20-án jelentette, hogy két háromfontos és két hatfontos löveget kaptak Resicabányáról, amelyeket már ki is próbáltak. Egyúttal viszont egyenruhát kért a tüzérek számára, valamint sürgette a 10 ezer töltés elküldését.²⁸ Augusztus 13-án még mindig arról írt, hogy az oravicai mozgó nemzetőr századon kívüli csapatainak harmada továbbra sem rendelkezik szuronyos puskával, csak lándzsával.²⁹ A teljes bányavidéki nemzetőrség létszámáról Graenzenstein július 2-án azt írta, hogy 1800-an lehetnek.³⁰ Asbóth a Blomberg ezredes által vezetett verseci magyar csapatokkal tartott fenn szorosabb együttműködést, augusztus elején két hatfontos löveget átadott Blombergnek, melyért cserébe két háromfontosat kapott.³¹ Asbóth eredményes szervező- és kiképző tevékenységére Graenzenstein már július 2-án rávilágított Szemeréhez intézett jelentésében.³²

A krassói bányavidéken Moldovabánya (Újmoldova) térségében alakult ki az első komoly fegyveres konfliktus. Moldovabánya sorsa – földrajzi helyzeténél fogva – szorosan összefüggött Fehértemploméval. Ez a két település ugyanis a kialakuló szerb táborok vonala mögött helyezkedett el, és egyaránt a magyar kormányhoz hű magatartást tanúsított. Fehértemplom – melynek lakossága jelentős részben német – ráadásul az illír-bánsági határőrezred központja is volt. Két táborból – köztük a jelentősebb vracsevgáji – kitörve is fenyegették a szerbek, akik már június 22-én kísérletet tettek bevételére, de akkor a város vezetése alkuval még leszerelte a támadókat.³³ A második kísérlet augusztus 19-én viszont már komoly áldozatokkal járt az immáron Maderspach Ferenc által irányított védők oldaláról. 51 halottról tudunk. Az ütközet elején a város egy részét már birtokba vették a szerbek, és megkezdték módszeres kifosztását. Csak estére sikerült őket kiszorítani a városból.³⁴

Ezen ütközet közel egy időben zajlott a krassói bányavidéken meginduló fegyveres harcokkal. A bányavidék lakossága már június végétől fenyegetve érezhette magát, hiszen a vracsevgáji szerb tábor fegyveresei nem csak Fehértemplomot, hanem az attól nem messze fekvő Oravicabányát is nyugtalanították üzeneteikkel. Június 21-én – mikor a szerbek Fehértemplom ellen indultak – elterjedt a hír, hogy ellenséges csapatok közelednek Oravicabánya felé, ezért a helyi nemzetőrséget felszerelték, és felderítőket küldtek ki, akik végül megnyugtathatták a lakosságot, hiszen a hír hamisnak bizonyult.³⁵

Moldovabánya – amelynek lakossága román és német nemzetiségű volt – sorsa sokkal keserűbben alakult e hónapokban, hiszen a várossal átellenben fekvő Ómoldova szerb lakossága kezdetektől szimpatizált a szerb főddal.³⁶ A nemzetiségi feszültség miatt már június 24-én szükség volt arra, hogy Asbóth Lajos 50 nemzetőrrel és egy fél század gyalogsággal bevonuljon Moldovabányára, és próbálja a konfliktust oldani. Ez – Vukovics Sebő emlékiratai szerint – sikeres volt, és ideiglenesen csökkent a súrlódások

²⁸ Asbóth Lajos levele az Országos Nemzetőrségi Haditanácsnak. Oravica, 1848. július 20. MNL OL H 92. 1848:2031.

²⁹ Asbóth Lajos levele az Országos Nemzetőrségi Haditanácsnak. Oravica, 1848. augusztus 13. MNL OL H 92. 1848:2790.

³⁰ Adatok, 211. o.

³¹ Asbóth Lajos levele az Országos Nemzetőrségi Haditanácsnak. Oravica, 1848. augusztus 13. MOL H 92. 1848:2790.

³² Adatok, 211. o.

³³ *Thim József: A magyarországi 1848–49-iki szerb felkelés története. I. kötet. Budapest, 1940. (A továbbiakban: *Thim I.*)* 167. o.

³⁴ *Thim I.* 169. o.

³⁵ Adatok, 210. o.

³⁶ Lásd: http://hadtorteneti.blog.hu/2012/02/07/gyorgye_sztratimirovics (A letöltés időpontja: 2013. augusztus 5.)

száma a két település között.³⁷ Ebben közrejátszott az is, hogy a szervianus csapatok Asbóth érkezésének hírére elhagyták Ómoldovát, így június 28-án Asbóthot visszahívták északra.³⁸ Asbóth elvonulásához az is hozzájárult, hogy az őrnagy a várost – nyílt fekvése miatt – nehezen védhetőnek tartotta, a csekély katonai erő helyben állomásoztatása pedig több feszültséget gerjesztett volna, mint amennyi védelmet képes lett volna nyújtani a településnek.³⁹ A béke nem tartott sokáig, ugyanis a magyar katonák távozásának hírére visszatértek a szerb alakulatok, és július 5-én reggel a Moldovabányán lévő fegyverek és a muníció kiadására szólították fel a lakosságot, amelyet Hoffmann Mór bányamester, bár nem akart teljesíteni, segítség híján aznap este kénytelen volt megtenni.⁴⁰ Asbóth ennek hírére újra Moldovabányára vonult, igaz csak július 29-én. A késelem okát abban láthatjuk, hogy erői csekélyek voltak, hiszen a lugosi nemzetőrök „kiindulási ideje” ekkor már lejárt, és hazatértek. Az oravicai és szászkabányai nemzetőrök pedig saját településükön biztosították az országgyűlési követválasztás zavartalan lebonyolítását, így Asbóth csak 70 német és 300 román moldovabányai nemzetőrrel rendelkezett. Ez a tény, valamint azon hírek, miszerint a szerbek a közeljövőben nem tervezik Moldovabánya megtámadását, arra sarkallták Asbóthot, hogy tárgyalásos úton próbálja rendezni a konfliktust a „szerb kapitányokkal.” A július 30-ára tervezett találkozó végül nem jött létre, de a szerbek parancsnoka által írt levél ismeretében elégségesnek tartotta Asbóth ideiglenesen a helyi nemzetőrség erejét, hogy a rendet a városban fenntartsa. Megnyugtató volt számára az a híradás is, hogy az oláh-bánsági határhozrezred kötelékéből Appel egy 50 fős különítményt küld erősítésül 31-én Moldovabányára.⁴¹

Amint a magyar csapatok kivonultak, folytatódott Moldovabánya kálváriája, hiszen a szervianusok újabb csoportja érkezett Ómoldovára, és 50 főnyi újoncot követeltek a várostól. Miután ezt a település nem teljesítette, 10 előkelőt elhurcoltak, akiket a város végül – komoly összegért – kiváltott. Az újabb összetűzés hírére Asbóth – 190 fős csapat élén – újfent visszatért augusztus 13-án, és ezúttal Ómoldovát is megszállta. Nehézséget jelentett ugyanakkor számára, hogy a Szászkabányán állomásozó két sorjalogezredi század nem csatlakozott hozzá, pedig ez ügyben írt Vukovicsnak is. Rajtuk kívül Moldovabányára várta a Versecről erősítésként küldött 9. (kassai) honvédszászlóalj két századát is, akik szintén nem érkeztek meg. A helybeli szerbek elmenekültek lakóhelyükről a magyar csapatok érkezésének hírére, és csak azután tértek vissza, miután Asbóth bántatlanságukról biztosította őket.⁴² Nyugalom újra csak rövid ideig honolt a vidéken, hiszen augusztus 21-én este jelentették Asbóthnak, hogy az Almási hegyek felől támadás várható, amely 22-én hajnalban be is következett. Asbóth aznap délutáni jelentését alapul véve, az eseményeket kellő pontossággal rekonstruálhatjuk. Eszerint a támadás első hullámát a magyar csapatok sikeresen visszaverték, majd miután az őrnagy által üldözésre rendelt csapatok csak azt jelenthették, hogy az ellenség a Váradí szorosba, illetve a környező erdőkbe menekülve eltűnt a szemük elől, Asbóth csupán arról intézkedhetett, hogy az előőrsök helyét kijelölje, csapatai többi részével pedig Ómoldován állást vett, és elkezdte írni jelentését a hajnali győzelemlről, valamint a zsákmányról. Ez utóbbi 1 zászlóból, 2 fogolyból és 1 lóból állt.⁴³ Röviddel ezután azonban megújult a szervianusok rohama, amely három óras tűzpárbajba

³⁷ Vukovics emlékiratai, 233. o.

³⁸ Adatok, 210–211. o.

³⁹ Vukovics emlékiratai, 234. o.

⁴⁰ Adatok, 215–216. o.

⁴¹ Asbóth Lajos jelentése Vukovics Sebőnek. Szászka, 1848. július 31. MNL OL H 114. 18. A.

⁴² Vukovics emlékiratai 303. o.; Asbóth Lajos jelentése Vukovics Sebőnek. Oravica, 1848. augusztus 4. MNL OL H 114. 18. E.

⁴³ Adatok, 251–252. o.

torkollott. Látva az ellenség jelentős erejét, Asbóth a moldovabányai nemzetőrökért küldött, akik azonban nem érkeztek meg a csatátra, ahogy a 9. honvédszászlóalj két százada se. Végül Asbóth katonáinak elfogyott a lőszer, amelynek előzményéről a korábbiakban már volt szó. Ez pedig azt jelentette, hogy a magyar csapatoknak vissza kellett vonulni. A jelentésből úgy tudjuk, hogy a visszavonulás nagyrészt rendben történt, bár megnehezítette a dolgot, hogy a tüzérségnek csak háromfontos golyók álltak rendelkezésre, kartács nem. A magyar veszteségek 3 halottra és 12 sebesültre rúgtak, míg a szerbek – Asbóth becslése szerint – legalább 30–40 halottat veszítettek. Asbóth tehát Moldovabányát is kénytelen volt kiüríteni, és Kohldorfól (Szenesfalu) tett jelentésében megemlítette a város szerbek általi felgyújtását is. A magyar erők végül egészen Szászkabányáig vonultak vissza.⁴⁴ Asbóth itt találkozott Rác Sándor századossal, aki a 9. honvédszászlóalj két századából alakított különítmény parancsnoka volt, és aki augusztus 27-én saját csapataival, illetve az oravicai nemzetőrség egy századával Ómoldovára indult, az öt nappal korábbi magyar vereségért és Moldovabánya felgyújtásáért elégtételt venni. Rác 27-én délután 3 órakor indult Szászkáról, és este 9 óra tájban ért az Ómoldova környéki magaslatokhoz. 28-án hajnali 5 órakor kezdte el akcióját. A városban tanyázó szerbeket rövid ütközetben megverte, akik hamar menekülőre fogták a dolgot, és a már készenlétben álló hajókra szálltak. Az ütközetben a szerbek vesztesége 14 halott volt, de további veszteséget jelentett, hogy a menekülők egy része – mivel két hajó a túlzott teher miatt elsüllyedt – a Dunába veszett. A magyar csapatok ezzel szemben 3 halottat és 9 sebesültet veszítettek. Rácznak a győzelmen túl sikerült a Moldovabánya kifosztásakor elhurcolt értékek egy részét is visszaszereznie. A szerbek által zsákmányolt tárgyak nagyobbik része azonban megsemmisült, mivel a menekülők a tárolásra szolgáló épületet felgyújtották, ahonnan a tűz az egész városra áterjedt, így néhány nappal Moldovabánya után Ómoldova is jelentős károkat szenvedett. Rác hatalmába került 3/4-ed mázsa lőpor, 5000 töltés, két dob, négy puská, két szerb és egy zászló is. Rác csapatai ezen felül a környékről elhajtottak 215 szarvasmarhát, 40 sertést és 50 juhot, amit Oravicáig szállítottak.⁴⁵ Rác két százada az akció után Szászkabányára vonult, majd visszatért zászlóaljához, Fehértemplomba. E két századot a Rukavina ezred két százada váltotta fel Szászkabányán.⁴⁶ A város védelme érdekében szeptember 9-én felszólították Graenzenstein bányaigazgatót, hogy egy ágyút küldjön segítségül, amelyre 11-én Graenzenstein ígéretet tett.⁴⁷

1848 szeptembere javarészt szervezési tevékenységgel zajlott a krassói bányavidéken. A legnagyobb problémát az jelentette, hogy a nemzetőrök többsége nem volt hajlandó egy másik település segítségére vonulni. Ezt szemlélteti Asbóth Lajos szeptember 6-án, Oravicán kelt jelentése. Ebben a bányavárosok pusztulásának legfőbb okát ebben a „gyakorlatban” látta, hozzátéve, hogy „ellenben hogyha összpontosíthatnánk az erőt, elég volna mentségünkre.”⁴⁸

A nemzetőr csapatok nem megfelelő szellemét hűen jellemezte az a szeptember 2-án Oravicán lejátszódott jelenet, mikor Asbóth Fehértemplom védelmére szeretett volna ön-

⁴⁴ Adatok, 252–255. o.

⁴⁵ Asbóth Lajos jelentése a Honvédelmi Minisztériumnak. Oravica, 1848. augusztus 31. MNL OL H 75. (Honvédelmi Minisztérium. Általános iratok.) 1848:6030.; *Hoffmann Arnold*: Az 1848–49-iki vörös-sapkás 9-ik honvédszászlóalj története. Kassa, 1906. 21. o.; Asbóth emlékiratai szerint Ómoldovát „lerombolták, a földdel egyenlővé tették.” Asbóth emlékiratai I. 227. o.

⁴⁶ Vukovics emlékiratai, 305. o.

⁴⁷ *Mihalik Sándor*: Adalékok Krassó vármegye 1848. évi mozgalmának történetéhez. *Történelmi és régészeti értesítő*, Temesvár, 13. (1897) (A továbbiakban: *Mihalik* 1897.) 105. o. (A „Levelezési s beadmányi jegyzőkönyv” címet viselő mutatókönyv anyagának közlését a cikk szerzője az azonos című folyóirat 14. évfolyamában (1898) folytatta, amely a hivatkozásban *Mihalik* 1898. néven szerepel.)

⁴⁸ Asbóth Lajos jelentése az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnökének. Oravica, 1848. szeptember 6. MNL OL H 92. 1848:3566.

kénteseket küldeni a 700 fős oravicai nemzetőrségből, és a felszólításra 20 fő lépett elő. Emiatt kérte az Országos Nemzetőrségi Haditanácsot, adjon ki olyan parancsot, hogy a városi nemzetőrök kötelesek rövid időre kiindulni. A hatóság válasza azonban a buzdításon kívül semmilyen érdemi előrelépést nem jelentett.⁴⁹ Vukovics királyi biztos szeptember 11-én olyan értelemben írt Asbóthnak, hogy a bányavidéki nemzetőrség kötelességévé teszi a bányahelyek védelmét, és javasolja az őrnagynak, hogy növelje a mozgósereg létszámát, hozzátéve, hogy „a reactionális szándékúak” letartóztatását is elrendeli.⁵⁰ Ennek értelmében Asbóth szeptember 24-én az Országos Nemzetőrségi Haditanács tudtára adta, hogy két személyt börtönbe vetett, miután azok az oravicai nemzetőrök között agitáltak a kiindulás megakadályozása érdekében. Az intézkedés – Asbóth meglátása szerint – jó eredménnyel járt. Szeptember 22-én – a fehértemplomi erőkkel egyeztetve – Jám irányába indult 306 fővel, ami a környék ellenséges hangulatát kellőképp csillapította. Végül pedig reményét fejezte ki, hogy ezek után csapatainak a fehértemplomi és verseci erőkkel történő együttműködése szavatolni fogja a környék biztonságát.⁵¹

Asbóth szeptember 17-én írt jelentésében tett említést arról, hogy a vele együtt Krassó megyébe kinevezett Pánczély Károly őrnagy lemondása miatt, hogyan gondolja a bányahelyi csapatok felügyeletét megvalósíthatónak. Eszerint ameddig a bányavidék veszélyes helyzete indokolja, Oravicán és környékén szándékozik tartózkodni. Amennyiben jobbra fordulna a környék állása, kérte, hogy lakást Lugoson biztosítsanak számára, mivel családja a városhoz közel, Szatumikon él. Megemlítette ugyanakkor, hogy szerinte Pánczély lemondása ellenére sem szükséges újabb őrnagyot kinevezni, hiszen el tudja látni Krassó megye teljes nemzetőrségének felügyeletét.⁵²

A krassó megyei viszonyokban döntő változás október első felében állt be, ugyanis az október 3-i – a magyar közjog alapján érvénytelen – uralkodói manifesztumot a temesvári erőd parancsnokságát átvevő haditanács kihirdette, és az egész Bánságot a haditörvények hatálya alá rendelte.⁵³ Másnap lefegyverezték Temesvár nemzetőreit, és az erődben fogva tartott szerviánusokat szabadon engedték.⁵⁴ Ez a lépés jeladás volt a magyar kormánynak még többé-kevésbé engedelmessé császári és királyi csapatparancsnokoknak is. A karánsebesi dandárparancsnok, Josef Appel októberig a magyar kormánnyal – és Asbóth csapataival – együttműködve védelmezte a betörő szerbek ellen a megyét. A temesvári fordulat azonban a hozzáállását megváltoztatta, amelynek első jele az volt, hogy két százada október 18-án a temesvári vár segítségére vonult. Krassó helyzetét különösen nehezítette, hogy a megye székhelye, Lugos, Karánsebes és Temesvár között az országúton feküdt, így várható volt, hogy Appel igyekezni fog hatalmába keríteni a várost. Erre az akcióra október 27-én került sor, amikor az osztrák generális 7 század gyalogsággal és 2 század ulánussal indult Lugos ellen. A város védelmét 250 újonc honvéd, 66 huszár és 300 krassói mozgó nemzetőr látta volna el két ágyú fedezete alatt, de a hiányos felszereltségük miatt a közeledő túlerő hírére a verseci tábor felé vonultak. Jakabffy Kristóf

⁴⁹ Asbóth Lajos jelentése az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnökének. Oravica, 1848. szeptember 6. MNL OL H 92. 1848:3566.

⁵⁰ *Mihalik* 1897. 104. o.

⁵¹ Asbóth Lajos jelentése az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnökének. Oravica, 1848. szeptember 24. MNL OL H 92. 1848:4374.

⁵² Asbóth Lajos jelentése az Országos Nemzetőrségi Haditanács elnökének. Oravica, 1848. szeptember 17. MNL OL H 92. 1848:4014.

⁵³ E fordulatnak fontos szereplője volt – az ekkor még csak ezredesi rangban szolgáló – Christian Leiningen (Leiningen-Westerburg Károly unokabátyja), aki a Galiciából hazavezényelt egy zászlóaljnyi, erdélyi sorozású csapata élén október 4-én ért Temesvárra. Leiningen kezdetektől ellene volt a magyar törekvéseknek, és minden befolyását latba vetette, hogy az október 10-i haditanácson elfogadják az október 3-i manifesztumot. Vukovics emlékiratai, 358–359. o.

⁵⁴ Vukovics emlékiratai, 361. o.

alispán végül a megye pénztárát is sikeresen megmentette és Pestre vitte. Lugos elestével viszont Krassó megye három északi járása elszakadt a megyei közigazgatástól, hiszen az ellenség feloszlatta a helyben lévő megyei bizottmányt, és saját híveiből új hivatalnokokat nevezett ki.⁵⁵

A kedvezőtlen fordulat érzékenyen érintette a bányahelyek védelmét ellátó magyar csapatokat is. Asbóth október 22-én jelentette Kossuthnak, hogy a temesvári nemzetőrség lefegyverzéséről szóló hírek ellenére saját katonái (ekkor 14 századnyi nemzetőr felett rendelkezett Asbóth) úgy nyilatkoztak, hogy inkább harcolnak utolsó csepp véréükig, semmint hagynák magukat lefegyverezni. Asbóth ennek tudatában úgy nyilatkozott az OHB elnökének, hogy akár egy Temesvárról jövő támadásnak is hajlandó ellenállni. Ehhez a szükséges óvintézkedéseket október 22-ére már megtette, hiszen minden bányaváros nemzetőrségének megparancsolta, hogy amennyiben túlerő kísérelné meg lefegyverzésüket, akkor Oravicára húzódjanak vissza, amely ideiglenesen az egész megye székhelye lett. A megye hangulatát pozitív jelzőkkel illette Asbóth, hiszen meglátása szerint a lakosság „teljesen hű a hazához és az alkotmányhoz,” és „elítéli a kamarilla ármánykodását.” A dicséretes lelkesültségen túl viszont számos problémáról is beszámolt az őrnagy. Az általa alakított mozgó század lekötélézése ugyanis november elsejéig tartott, ráadásul Szászkabányát már elhagyta a korábban említett 2 század reguláris haderő, ily’ módon erősítésre szorultak. Asbóth kérte Kossuthot, hogy hatalmazza fel őt a mozgó század megtartására a veszély elhárultáig, illetve napidíjat és ruházatot kért csapatai számára. Végül dicsérő hangon szolt az őrnagy saját tisztjeiről, akiknek átlépését a honvédseregbe – jelenlegi rangjuk megtartása mellett – támogatta.⁵⁶

Asbóth 3 nappal később ismét levélben fordult Kossuthhoz, amelyet a bányavidékre nehezedő egyre súlyosabb veszedelem indokolt. Az őrnagy meglátása szerint két oldalról is fenyegetett immáron a terület, hiszen egyrészt a szerbek – elsősorban az ördög-hídjai és strázsai táborból kitörve – hódoltatják a környék településeit, sőt 24-én már Oravicát is megadásra szólították fel, másrészt az oláh-bánsági határőrezred immáron 2 000 főre egészítette ki haderejét a környék román és szerb lakosaival, és a hírek szerint Szászkabányán keresztül a bányakerület megszállására törekednek. Asbóth ezért legalább 1 honvédszászlóalj katonaságot kért erősítésként, kiemelve, hogy amennyiben ennek hiányában a bányakerületet az ellenség elfoglalja, a visszafoglaláshoz sokkal jelentősebb erőkre lesz szükség. Serege pillanatnyi állapotával kapcsolatban kiemelte, hogy bár 12 század áll rendelkezésére, de ez 10 helységben szétszórva állomásozik, és a hosszú távú kiindulás továbbra is nehézségekbe ütközik. A gondokat már csak tetézte, hogy az önkéntesek részére kiutalandó zsold kifizetése csúszott, ezért elégedetlenség ütötte fel a fejét körükben.⁵⁷

Az oláh-bánsági határőrezred pálfordulásával a krassói bányavidék helyzete kritikusra fordult, hiszen a temesvári katonaságtól is fenyegetve két tűz közé került. A magyar oldalon is tudták, hogy Appel október végi lugosi akciója csak az első lépés volt, és az osztrák tábornok mindent el fog követni, hogy a bányahelyekkel is elfogadtassa az október 3-i uralkodói manifesztumot. Ezt pedig – miután Asbóth visszautasított minden fegyverátadásra vonatkozó felhívást – csak katonai úton érhetette el. Asbóth – mint a fentebbiekből láttuk – az OHB-nak is írt erősítést kérve, de tényleges támogatást csak a verseci magyar táborból remélhetett rövid időn belül. Ezt végül meg is kapta Damjanichtól, aki

⁵⁵ Vukovics emlékiratai, 365–366. o.

⁵⁶ Asbóth Lajos levele Kossuth Lajosnak. 1848. október 22. MNL OL H 2. (Országos Honvédelmi Bizottmány. Általános iratok.) 1848:1956.

⁵⁷ Asbóth Lajos jelentése az Országos Honvédelmi Bizottmánynak. 1848. október 25. (Az OHB áttétette a jelentést a Honvédelmi Minisztériumhoz november 11-én.) MNL OL H 75. 1848:9566.

egy gyalog- és egy lovasszázadot küldött erősítésként.⁵⁸ A bányavidék elleni császári és királyi katonai akció tehát elkerülhetetlennek látszott.

A konfliktus első elemeként november 2-án este egy karánsebesi határőrszázad és 75 – a 2. (Schwarzenberg) dzsidásezredhez tartozó – ulánus kíséretében két császári és királyi biztos jelent meg Boksánbányán. A gyári hivatalnokokkal tudatták, hogy a helyi nemzetőrségnek két választása van: vagy hódolnak a temesvári haditanács határozatainak – azaz leteszik az új esküt, és szükség esetén a vár védelmére vonulnak –, vagy lefegyverzik őket. Emellett a helyi tisztviselőknek is új esküt kellett volna tenniük, ha pozíciójukban megmaradni szándékoztak. Orthmayer Károly hámgorgondnok két nap haladékot kért a válaszadásra, mert arra hivatkozott, hogy új esküt csak a bányaigazgatóság tudtával és hozzájárulásával tehet. Stojanović és Ostoić biztosok azonban ezt nem fogadták el, és másnapra kérték a választ. A helyi nemzetőrök nem voltak hajlandóak esküjüket megváltoztatni, így 3-án reggel megtörtént a lefegyverzésük. Hozzájuk hasonló magatartást tanúsítottak a hivatalnokok is, így Orthmayert – Bartl Ferenc nemzetőrszázados társaságában – a lugosi vizsgálóbizottság elé kísérték. Az ellenséges had 7-én reggelig tartózkodott Boksánbányán.⁵⁹

Az időpont nem véletlen, hiszen Asbóth az erősítések beérkezése után elhatározta, hogy Boksánt visszafoglalja az ellenségtől. Célja ráadásul az volt, hogy egy meglepetésszerű támadással az ott állomásozó katonákat elfogja és lefegyverzi. A meglepetésből végül semmi nem lett, mert egy eldördülő ágyúlövés figyelmeztette az ellenséges csapatokat a magyarok érkezéséről, így azok gond nélkül kiürítették a települést. A magyarok tehát puskalövés nélkül vették újra birtokba Boksánbányát, amikor 7-én reggel Asbóth csapatai két irányból (Román-boksán és Resicabánya felől) bevonultak.⁶⁰ Az ellenség bekerítésének elmulasztása viszont vizályt szított Damjanich és Asbóth között, hiszen előbbi azért küldte a segítséget, hogy a magyar csapatok érzékeny veszteséget okozzanak az oláh-bánsági határőrezrednek. Ennek elmaradásáért pedig Asbóthot hibáztatta, és a segédcapatokat visszaparancsolta, amelyet Asbóth – miután magát igazolta – november 9-én helyben hagyott, és Versecre irányította az egy század 3. honvédszázalóaljbeli gyalogból, 24 huszárból, 50 lovas nemzetőrből és 2 ágyúból álló különítményt.⁶¹

Asbóth tudta, hogy vélhetően lesz még összeütközés közte és Appel között, így a rendelkezésére álló időt serege gyakorlatoztatásával, illetve állásainak megerősítésével töltötte. Ennek jegyében küldte Resicabányára – az itt lévő hadianyaggyár védelmére – Rottmann századost 100 honvéddel.⁶² Appel csapatai időközben Prebulon gyülekeztek azzal a céllal, hogy a krassói bányavidéket több oldalról megtámadva, annak hadianyaggyártását a magyar oldal számára ellehetetlenítsék. Appel Prebulról küldött november 10-én felszólítást Asbóthnak, hogy Boksánt adja fel. Asbóth válaszában ezt határozottan visszautasította, mondván „nincsen hatalmában” megtenni, és Boksánt, ha kell, erőszak árán is megvédi.⁶³ A magyar őrnagy azonban érezte veszélyes helyzetét, és segítséget kért a verseci táborból, valamint Vukovicot is kapacitálta, hogy szerezzen számára erősítést.

⁵⁸ Vukovics emlékiratai, 384. o.

⁵⁹ *Mihalik* 1899. 16–17. o. Később egyébként mindkettejüket felmentették a vádak alól. *Mihalik* 1899. 18. o.

⁶⁰ *Mihalik* 1899. 18–19. o.

⁶¹ *Mihalik* 1899. 19. o.; Vukovics emlékiratai, 385. o.

⁶² Vukovics emlékiratai, 385. o.; *Mihalik* 1899. 21. o. Vukovics tévesen azt közli, hogy Fejér Károly százados (az oravicai önkéntesek parancsnoka) vonult Resicára a torlaszokat erősíteni, holott az Asbóth csatajelenéséből is nyilvánvaló, hogy Rottmann Károly főhadnagy vezetésével a 32. honvédszázalój egy része érkezett onnan meg az ütközet napján. Asbóth Lajos jelentése a boksánbányai ütközetről az OHB-nak. 1848. november 22. MNL OL H 2. 1848:4499.

⁶³ A két levelet közli: *Mihalik* 1899. 19–20. o.

Versec ideiglenes parancsnoka, Kiss Pál, miután Asbóth levelét megkapta,⁶⁴ azonnal intézkedett, és két század honvédet egy ágyú fedezete alatt Boksánba küldött. Az erősítés végül nem érkezett be az ütközet idejére.⁶⁵

A boksánbányai ütközet

Az előjelek magyar oldalon meglehetősen negatívak voltak. A november 7-i akció eredményével elégedetlen Damjanich ugyanis nemcsak a verseci csapatokat parancsolta vissza, hanem indulatos – Asbóth megállapítása szerint –, „goromba és sértő” levelet is fogalmazott a bányakerület katonai parancsnokának, amelyet az – érthető módon – igencsak zokon vett, és a levelet felterjesztette a Hadügyminisztériumba elégtételt kérve, amelyről egyébként Damjanichot is értesítette.⁶⁶ A hadvezetésen belüli ellentétén túl Asbóth csapatainak felszereltsége is hiányos volt. November 13-án Vukovicshoz intézett levelében sürgősen kért 160 nadrágot és honvédatillát, valamint 300 köpönyvet serege számára, mivel attól tartott, hogy a hideg időjárásban sok katonája meg fog betegedni a jelenlegi ruházatában. Emellett munícióban is hiányt szenvedett a sereg, ezért 20 000 gyutacsot és 6 mázsa lőport kért Vukovicstól, valamint az ágyúöntéshez szükséges ónt, nagy mennyiségben Graenzenstein bányaigazgatótól. Asbóth ugyanakkor minden tőle telhető előkészületet megtett. Boksánbánya, románok lakta felét, illetve a közelben fekvő Kölnök település lakosait is, lefegyverezte.⁶⁷

Asbóth értesülve arról, hogy Appel támadása bármelyik napon bekövetkezhet, november 14-én magyar és német nyelven lelkesítő beszédet tartott csapatai előtt, amelyben a végsőig való kitartásra szólította fel katonáit. Még aznap este vette a magyar parancsnok azt a jelentést, amely szerint Appel elhagyta Prebult, és a Boksántól másfélórányi járásra lévő Ezeresre vonult. Ennek hírére Asbóth azonnal Boksánba rendelte a Rottmann főhadnagy által vezetett, Resicán állomásozó különítményt, akik másnap hajnalban meg is érkeztek.⁶⁸

A magyar csapatok összetétele a következőképpen nézett ki az ütközet napján: az ezeresi úton az oravicai önkéntesek, 120 fővel csatárláncot alkotva, egy háromfontos ágyú fedezete alatt. Tőlük délre a kölnöki úton 50 honvéd, szintén egy háromfontos ágyúval megerősítve. A Barbozai-hegyek lábánál (Boksánbányától északnyugati irányban) álltak a lugosi önkéntesek 90 fővel, szintén egy háromfontossal; a város előtti első torlaszt a lugosi nemzetőrök védték 60 fővel és egy háromfontos löveggel; végül pedig a tartalékot alkotta Rottmann főhadnagy 100 fős különítménye a város főterén.⁶⁹ Így tehát nagyságrendileg 420 fő állt Asbóth őrnagy rendelkezésére, hogy a veszélyt elhárítsa. A lakosság segítségére nem számíthatott, hiszen Appel érkezésének hírére – mivel fegy-

⁶⁴ A Honvédelmi Minisztérium levele a Bánsági Mozdó Hadsereg parancsnokságának. Budapest, 1848. november 11. MNL OL H 75. 1848:9400. (A levélben Asbóth Lajos által kért fegyveres segítséget a Honvédelmi Minisztérium (a továbbiakban: HM) a verseci magyar táborból kívánta rendelkezésükre bocsátani. Asbóth e levelében már kérte áttételét a honvédsereghez, mégpedig bármilyen „rangjához méltó” pozíció betöltésére. (Ezek között elsősorban egy honvédszászlóalj parancsnoki pozícióját értette.) Kérését a HM továbbította a Nemzetőrségi Osztályhoz, olyan megjegyzéssel, hogy „adandó alkalommal” vegyék figyelembe.

⁶⁵ Vukovics emlékiratai, 385–386. o.; A verseci különítmény be nem érkezését megerősíti Damaszkín István, verseci főszolgabíró is, az OHB-nak írt jelentésében. Vukovics Sebő jelentése az OHB-nak, másolatban Asbóth november 16-i jelentése. MNL OL H 2. 1848:3648.

⁶⁶ Asbóth Lajos jelentése Vukovics Sebőnek. 1848. november 12. MNL OL H 114. 18. f.

⁶⁷ Asbóth Lajos jelentése Vukovics Sebőnek. Oravica, 1848. november 13. MNL OL H 114. 18. g.

⁶⁸ *Mihalik* 1899. 21. o.

⁶⁹ Asbóth Lajos részletes jelentése (és a kitüntetettek névsora) az OHB-nak a boksánbányai ütközetről. Boksán, 1848. december 3. MNL OL H 2. 1848:5398.

vereiket néhány nappal korábban a cs. kir. tábornok katonái elvették – menekülni kezdtek a városból.⁷⁰

Appel csapatai november 15-én, a kora reggeli órákban indultak el Ezeresről, közeledésüket az előőrsök 8 óra tájban jelezték. Az ellenség – Asbóth megállapítása szerint – 4 század határórból, 1 század lugosi román nemzetőrből, illetve „temérdek” (becslése szerint legalább 6000) népfelkelőből állt.⁷¹

9 órakor Asbóth újabb felhívást kapott Appeltől Ezeresről címezve, amelyben a cs. kir. tábornok a magyar őrnagyot Boksánbánya kiürítésére szólította fel.⁷² Asbóth természetesen nem tett eleget a felszólításnak, így az ütközet fél 12-kor elkezdődött. Appel támadása egyszerre három irányból zúdult a maroknyi magyar erőre. A Barbozai-hegyek felőli támadást egy század reguláris haderő és a népfelkelők tömege intézte a magyarok ellen, amelyet viszont Szívós András főhadnagy vezetésével a lugosi önkéntesek néhány kartácslövessel azonnal visszavertek. A rohamot még kétszer kísérelte meg az ellenség, de áttörést nem sikerült elérniük. Appel főerői az ezeresi úton előrenyomulva támadtak, amely kezdetben sikeres volt, hiszen Fejér százados kezdeti állásából visszavonulni kényszerült. Ekkor történt, hogy Asbóth Fejér csapatai és a kölnöki utat fedező magyar erők között is ellenséges hadmozdulatot észlelt, amely arra kényszerítette, hogy délután 1 óra tájban Boksán felé – a kiépített torlaszok mögé – visszavonja Fejér századát. Asbóth új felállásához alkalmazkodva Appel előre vitette 4 lövegét, és a várost övező magaslatokról a Boksán, északkeleti részén felállított főtorlaszt lövette. Miután a cs. kir. tábornok az előkészítést elégségesnek vélte, a bal szárnyán lévő erőkkel a magaslatot elhagyta, és a Kálvária-hegy oldalában lévő völgybe, az úgynevezett Bründlbe ereszkedett le, a magyar csapatok jobbszárnyán. Asbóth e veszély elhárítására az oravicai önkéntesek egy részét vezényelte, valamint személyesen vezette ebbe az irányba a Barbozai-hegyek védelmére felállított löveget is. Ez utóbbi löveg az egyik első lövésével mozgásképtelenné tette Appel egyik ágyúját, és 1 órán keresztül tartó küzdelem után az ellenséges balszárny támadása is visszaveretett. Időközben az átcsoportosításokkal a felső torlasznál lévők helyzete fordult veszélyesre, hiszen komoly túlerővel szemben kellett helytállniuk. Ezért Asbóth a Rottmann-féle csapatok felét ide vezényelte, és a magyar csapatok – elsősorban a két löveg kiemelkedő működésének köszönhetően – tartani tudták állásaikat, noha Appel csapatai egyre inkább megközelítették a torlaszt, és az azon kívül fekvő házakat fel is gyújtották. Ezzel egy időben következett be a Barbózái-hegyek felől a harmadik ellenséges roham, ahová Asbóth saját segédtsíjtjét, Vidovich Jánost és kisebb csapatát vezényelte erősítésül. Asbóthnak hamarosan az utolsó tartalékait is be kellett vetnie, hiszen midőn a felső torlasznál tartózkodott, jelentést kapott, hogy a Kálvária-hegyet az ellenség megkerülte, és abból az irányból készül a városba benyomulni. Így hát Rottmann csapatainak maradékát és a lugosi nemzetőröket küldte a Kálvária-hegy lábához. Itt a Somlyai főhadnagy vezette magyar erők egy váratlan akcióval az – jobbra népfelkelőkből álló – ellenséget megfutamították, és a továbbiakban nem is került sor komolyabb összecsapásra. Miután Asbóth a város főterén e parancsot kiadta, ismét a felső torlaszhoz indult, ám ütközben jelentést kapott Bónis János – a 11. honvédszászlóalj hadnagya – haláláról. Ez Asbóth jelentése szerint fél 4 tájban történt. Szívós főhadnagy és Fejér százados csapatai időközben végleg visszaverték, sőt üldözték a Barbózái-hegyek irányából támadókat, így Asbóth azonnal értük küldött, hogy a felső torlasznál is kikényszerítthesse a döntést.

⁷⁰ *Mihalik* 1899. 22. o.

⁷¹ Asbóth Lajos jelentése a boksánbányai ütközetről az OHB-nak. 1848. november 22. MNL OL H 2. 1848:4499.

⁷² Appel levelét közli: *Mihalik* 1899. 22. o.

Ő maga pedig a Kálvária-hegyhez küldött csapatokhoz indult, hogy őket rendezze és vezesse a felső torlaszhoz, ha a szükség úgy kívánja. A felső torlasz megerősítése végül e nélkül is megtette a hatását, hiszen a szakadatlan tüzelés, valamint Fejér és Szívós csapatainak bátor előrenyomulása együttesen meghozta a magyar fegyverek győzelmét. Appel a sötétség beálltával elrendelte a visszavonulást, és még aznap este Ezeresre ért. Asbóth a sötétben kifáradt csapataival nem forszírozta Appel üldözését, különösen, hogy a verseci erősítés még estére sem érkezett meg.⁷³ Asbóth vesztesége az ütközetben 3 halott (köztük Bónis János hadnagy) és 7 sebesült volt, az ellenség veszteségét kezdetben csak megbecsülni tudta, de az ezeresi expedíció során elfogott katonaoorvos megerősítette neki, hogy Appel vesztesége 15 halott (köztük 3 tiszt) és 11 sebesült volt.⁷⁴

Appel hadereje Ezeresen kettévált, egy része Lugosra, másik része Karánsebesre vonult. Az őket segítő népfelkelők pedig maguktól hazatértek. Asbóth a győzelmet igyekezett kiaknázni, és a verseci táborba megírta, hogy amennyiben seregét a hátbatámadástól meg tudják védeni, úgy előrenyomulna Lugos irányába, és a megszállt megyeszékhelyet megpróbálná visszafoglalni. Versecről tervére nemleges választ kapott, és a kapott erősítést is vissza kellett küldenie, de így is az ütközet után több kisebb települést „csendesített le.”⁷⁵

Ezen a ponton röviden ki kell térnünk a krassói bányakerületben folyó harcok – magyar szempontból – legsúlyosabb epizódjára. Ez volt a már megemlített ezeresi katonai akció. Az előzmények sorában fontos megemlítenünk, hogy Ezeres község román lakossága már többször tanúságot tett magyar-ellenes érzelméről. Ennek legutóbbi bizonyítéka az Appel Boksánbánya elleni felvonulása idején tanúsított magatartása volt, ugyanis számos ezeresi lakos felfegyverkezve csatlakozott a cs. kir. tábornok akciójához. Ha mindez nem szolgáltatott volna elegendő indokot a katonai fellépésre, akkor az a tény, hogy az ezeresiek a magyar kormánnyal rokonszenvező jegyzőjüket meggyilkolták, már bizonyosan igen.⁷⁶ Ennek megfelelően Asbóth november 17-ére tervezett katonai akciót a település ellen, amely elsősorban Ezeres lefegyverzését és a gyanús egyének elhurcolását jelentette volna. A magyar őrnagy azonban elkövetett egy súlyos hibát: az akció végrehajtását a frissen parancsnoksága alá rendelt Rózsa Sándorra és betyárjaira bízta, minden reguláris haderő támogatása – és felügyelete – nélkül. Rózsa – miután Kossuth-tól egy betyárokból álló csapat toborzására felszólítást és mindezért cserébe amnesztiát kapott – néhány nappal korábban „mutatkozott be” legényeivel a délvidéki hadszíntéren. A november 9-i strázsai ütközetben a betyárok kegyelmet nem ismerve öldösték a szerb katonákat és civileket egyaránt, és a környék lakosságától tetemes mennyiségű értéket zsákmányoltak. A „harcmodorral” a reguláris hadviseléshez (és a civilekkel szembeni emberséges bánásmóddhoz) szokott verseci főtisztek nem voltak megelegedve, ezért Rózsa-t és csapatát Asbóth dandárához osztották be. A betyár csapat Asbóth határozott utasítása ellenére azonban vérfürdőt rendezett Ezeresen is, melynek során 36 embert öltek meg, és kifosztották a települést. Két ilyen brutális fellépés után elkerülhetlenné vált,

⁷³ Asbóth Lajos jelentése a boksánbányai ütközetről az OHB-nak. 1848. november 22. MNL OL H 2. 1848:4499.; Asbóth Lajos részletes jelentése [és a kitüntetettek névsora] az OHB-nak a boksánbányai ütközetről. Boksán, 1848. december 3. Uo. 5398.

⁷⁴ Asbóth Lajos részletes jelentése [és a kitüntetettek névsora] az OHB-nak a boksánbányai ütközetről. Boksán, 1848. december 3. MNL OL H 2. 1848:5398.; Asbóth Lajos levele Vukovics Sebőnek. Boksán, 1848. november 30. MNL OL H 114. 18. H.

⁷⁵ Asbóth Lajos jelentése a boksánbányai ütközetről az OHB-nak. 1848. november 22. MNL OL H 2. 1848:4499.

⁷⁶ Vukovics emlékiratai, 386. o.

hogy a fővárosban vizsgálat alá vonják őket, így Asbóth hamar „megszabadult” a számára csak terhet jelentő és presztízsveszteséget okozó erősítéstől.⁷⁷

Az ezeresi balul kiütdött akciót követően Asbóthnak újabb – ezúttal főhadiszállásán kialakult – problémával kellett szembenéznie. November 22-én jelentette, hogy Oravicán egy „határozottan magyarbarát egyén szennyet szórt” rá, amely még inkább kiélezte az ellentétet a bányaigazgatóság, valamint a megye katonai és politikai vezetése között. Asbóth leveléből úgy tudjuk, hogy az oravicai tisztikart is igyekezett ellene hangolni ez az egyén, akik azonban parancsnokuk mellett foglaltak állást, és ezt levélben tudatták Vukovics kormánybiztossal is.⁷⁸ Időközben Graenzenstein bányaigazgató is több panaszos hangvételű levelet fogalmazott a kormánybiztoshoz, amelyben Asbóthot és a megye ideiglenes kormányzóját, Kovács Károlyt azzal vádolta, hogy hatáskörüket rendszeresen túllépjék.⁷⁹ Vukovics emlékirata szerint ebben az időszakban nemcsak a vezetésen belül fejlődtek ki komoly ellentétek, hanem megkezdődött a honvédsapattok és a bányakerületi nemzetőrség közötti viszálykodás is, amely több esetben utcai összetűzésekbe torkollott. Egy ilyen esetben 16 bányász és 3 honvéd is megsebesült.⁸⁰ A bányavidéki nemzetőrség ugyanis egyre kisebb lelkesedéssel harcolt a császári és királyi zászlók ellen, hiszen – amint azt korábban említettük – kiváltságaikért a császár irányába érezték lekötölvé magukat. December 10-én Asbóth Vukovicsnak írt leveléből arról értesülünk, hogy az oravicai nemzetőrök megtagadták a fegyveres ellenállást a reguláris csapatok ellen.⁸¹

A belső megosztottság a harctéren is éreztette hatását. A november 25-i ternovai expedíció – amely a román lakosságú község lefegyverzését célozta – balul ütött ki, és a kb. 70 fős magyar különítményt, visszaverték, 4 honvédet pedig megöltek a helybeliek. Noha másnap az immár 300 fővel érkező magyar csapatok a községet bevették – és nagy részét felgyújtották –, valamint 13 ternovait megöltek. Mindez csak még inkább elmérgesítette a környékben a magyar–román viszonyt, amely ellenségeskedést egyébként a lugosi adminisztráció minden eszközzel igyekezett eszkalálni. Ennek sikerét fényesen bizonyítja, hogy december 6-án éjjel a Kölnökön állomásozó lugosi mozgó nemzetőrökre rontott rá váratlanul a túlerőben lévő katonaság, jelentős számú népfelkelővel támogatva. Szívós százados ezért – miután 4 katonáját elvesztette – kénytelen volt Resicára hátrálni. Szívós pár nap múlva igyekezett a települést visszafoglalni, de az ellenségnek már csak hült helyét találta. Asbóth végül az ilyen helyzetek elkerülése érdekében Boksánbányára rendelte Szívóst – Resica megszállására később Fejér századost és az oravicai önkénteseket vezényelte –, amely települést a magyar csapatok november közepe óta folyamatosan erősítették.⁸² Asbóth tehát igyekezett koncentrálni erejét, hogy a bányavidéken tartani tudja magát. Mindehhez azonban felszerelésre és – főleg – megbízható alakulatokra volt szüksége. December 10-i jelentésében elkészerítő képet festett serege állapotáról. Beszámolója szerint ugyanis 600 katonája közül az adott napon 92 volt beteg a nem megfelelő ruházat miatt, amelynek pótlásáért már 1 hónapja írt folyamatosan Vukovicsnak, a Hadügyminisztériumnak és az OHB-nak. A szervezési nehézségeket tovább fokozta, hogy néhány napon belül három századosát veszítette el: kettő leköszönt, egyet pedig Kovács Károly fűggesztett fel. További problémát jelentett, hogy az oravicai nemzetőrök

⁷⁷ Vukovics emlékiratai, 387. o.; *Szentesi Zöldi László*: Rózsa Sándor. Legenda és valóság. H. n., 2006.² 62–64. o.

⁷⁸ Asbóth Lajos levele az Országos Haditanácsnak [sic!]. Boksán, 1848. november 22. MNL OL H 92. 1848:9391.

⁷⁹ Vukovics emlékiratai, 389. o.

⁸⁰ Vukovics emlékiratai, 388. o.

⁸¹ Asbóth Lajos levele Vukovics Sebőnek. Boksánbánya, 1848. december 10. MNL OL H 114. 18. i.

⁸² Vukovics emlékiratai, 389–390. o.

– mint már említettük – nem voltak hajlandók cs. kir. zászló ellen harcolni.⁸³ Emiatt Asbóth a Nemzetőrségi Osztálynak címzett levelében felhatalmazást kért arra nézve, hogy 600 szuronyos puskát vegyenek el a bányavidéki nemzetőröktől, és azokat a lugosi és oravicai önkénteseknek adják át. A Nemzetőrségi Osztály azonban e levelet állásfoglalás végett a Hadügyminisztériumhoz küldte át, mondván, „minden lefegyverzés lehangoltságot okoz”, ami a pillanatnyi helyzetben megengedhetetlen. Asbóth már ekkor, december elején kérte, hogy segédtsíjtjével, Vidovich Jánossal együtt helyezték át a honvédsereg kötelékébe. A Nemzetőrségi Osztály Asbóth kérelmét támogatta, és rendelkezésre a Hadügyminisztériumhoz küldte át. Ugyanakkor felszólította az őrnagyot, hogy ajánljon valakit, aki pozícióját átveszi.⁸⁴

Asbóth Boksánbányán és Resicán összpontosította december közepén erőit. December 16-án támadás érte két század oláh-bánsági határőr és több ezer főtlő számláló román népfelkelő csapat részéről Resicát, a környék legfontosabb ágyúöntő helyét. Fejér százados katonái a helybéli nemzetőrség segítségével azonban rövid csatározás követően sikeresen visszaverték őket. Asbóth jelentése szerint az ütközetben fontos szerepet játszottak a resicai 18 fontos lövegek.⁸⁵

A sikeres védekezés után Asbóth támadásra szánta el magát, amelyet azért is tehetett meg, mert levelet kapott Versecről, hogy Bóbich János százados vezénylete alatt 2 század honvédet küldtek számára erősítésül. 18-án éjjel két irányba intézett támadást Asbóth, saját csapataival és Bóbich honvédeivel a Furlukon – amely település Boksánbánya és Lugos között az országúton feküdt – állomásozó 2 század gyalogosból és 30 dzsidásból álló császári és királyi különítményt akarta lefegyverezni. Fejér és Szívós századosok – az oravicai és lugosi önkéntesekkel – pedig Szócsán indultak bevételére. A furluki akció sikeres volt, hiszen az ellenség 20 halottat és 5 foglyot hátrahagyva menekülni kényszerült, de a visszavonulási útját nem sikerült elvágni, mivel időben észlelték Asbóth bekerítő mozdulatát. Az ütközetben a magyar csapatok vesztesége mindössze 1 halott volt.⁸⁶ A másik magyar szárny szintén sikeresen működött, hiszen 18-án az ellenséget Szócsánról is kiverték. 11 halott maradt a csatatéren. A sikeres kezdet után Asbóth Vukovics segítségét kérte abban, hogy a verseci magyar csapatok fedezzék a hátát, amíg Lugos bevételére indul, hiszen most remény van rá, hogy Krassó székhelyét nem csak elfoglalni tudja, hanem megtartani is képes lesz.⁸⁷

A Lugos elleni katonai akcióból végül azonban semmi nem lett, mert a verseci parancsnok, Damjanich újfent roszallását fejezte ki Asbóth irányába, hogy a furluki expedíció során az ellenséget nem sikerült elvágni, lefegyverezni, illetve, hogy a honvédek „a szükségtelen pusztításban” nem gátoltattak meg. Mindezen körülmények folytán Damjanich elhatározta Asbóth leváltását, helyére pedig Bóbich János századost szemelte ki.⁸⁸ Asbóth felháborodott Damjanich eljárásán, és Vukovicsnak címzett levelében kiemelte, hogy túlerő ellen tartotta meg a bányakerület legfontosabb városait, és úgy érzi, hogy Damjanichot személyes indulata ragadta el, amely megalapozatlan döntésbe torkollott.

⁸³ Asbóth Lajos levele Vukovics Sebőnek. Boksán, 1848. december 10. MNL OL H 114. 18. 1.

⁸⁴ A Nemzetőrségi Osztály levele a Honvédelmi Minisztériumnak és Asbóth Lajosnak. Buda, 1848. december 9. MNL OL H 92. 1848:9445.; Asbóth december 20-án válaszolt a Nemzetőrségi Osztálynak, és Székely Eleket, a 11. honvédszászlóalj századosát ajánlotta maga helyett, mondván, a – magyaron kívül – tud románul és németül, és ismeri a környéket. Az már a körülmények változásának eredménye, hogy Asbóth javaslatát végül figyelmen kívül hagyták. Asbóth jelentése a Nemzetőrségi Osztálynak. Boksánbánya, 1848. december 20. MNL OL H 92. 1848:9641.

⁸⁵ Asbóth Lajos jelentése az OHB-nak. Boksán, 1848. december 17. MNL OL H 2. 1848:6538.

⁸⁶ Asbóth Lajos jelentése Vukovics Sebőnek. Boksán, 1848. december 18. MNL OL H 114. 18. 1.

⁸⁷ Asbóth Lajos jelentése Vukovics Sebőnek. Boksán, 1848. december 19. MNL OL H 114. 18. 1.

⁸⁸ Vukovics emlékiratai, 390–391. o.

Asbóth, hogy saját igazát bizonyíthassa, hadbíróági vizsgálatot kért saját maga ellen – mivel Damjanich vádja szerint „elmulasztotta kötelességét” –, amelynek során számított Vukovics – rá nézve pozitív – állásfoglalására is. Asbóth elkeseredését jól mutatja, hogy úgy érezte, a becsületébe gázoltak, ezért nyugdíjba vonulását fontolgatta. A nyugdíj folyósításához pedig szintén a királyi biztos segítségét kérte.⁸⁹ Asbóth végül e szándékától hamar elállt, hiszen új megbízatást kapott: Debrecen térparancsnoka lett, majd néhány napon belül a város hadparancsnoka, ráadásul honvéd alezredessé léptették elő.⁹⁰

A várakozásoknak megfelelően a bányakerület katonai parancsnokságát Bórich százados vette át december 22-én. Vezérsége azonban nem tartott sokáig, mert a bányavidék helyzete december végén válságosra fordult. Először az ellenség a Boksán és Resica közötti összeköttetést vágta el, és elfogtak egy magyar ágyúoltési szállítmányt. 23-án Szívós százados különítményét üzték el Kölnökről, hogy aztán másnap túlerejükkel egy időben Boksánt és Resicát támadják meg. A magyar csapatoknak nem volt más választásuk, mint visszahúzódni Versecre, így a krassói bányavidék az ellenség kezére került. A két megszállt város közül nagyobb károk Resicán keletkeztek, itt ugyanis a támadó hadcsoporthoz tartozó román népfelkelők számos helyi lakost legyilkoltak, és a település nagy részét felgyújtották, valamint a helyi vasmű gyárban is kárt tettek. A bányakerületben a katonai megszállást csak Oravica tudta elkerülni, amely településnek engedélyezték, hogy üzleti ügyeit önállóan intézhesse.⁹¹

A krassói bányakerület 1848. évi eseményeit értékelve pozitív eredmény, hogy ameddig lehetséges volt, addig a terület fegyvergyártó kapacitását a magyar haderő szolgálatába sikerült állítani, a beözönlő szerb szerviánusok támadásait pedig rendszeresen sikerült visszaverni. Negatívumként hozható fel, hogy a bányavidéki nemzetőrség megszervezése vonatottan haladt, ráadásul ez a fegyveres erő a magyar ügy irányába nem volt tökéletesen elkötelezett. Ennek elsősorban az volt az oka, hogy a bányászok helyzetét nem sikerült kielégítően rendeznie a kormánynak. A környék többségi román lakosságának ellenséges viszonyulása döntően az áprilisi változások miatt következett be, ezért nem lehet csak a megyei adminisztrációt felelősségre vonni. Kétségtelen ugyanakkor, hogy a megyén belüli katonai konfliktusok, és különösen az ezeresi véres expedíció egyaránt súlyosbította ezt az ellentétet.

Az október 3-i, törvénytelen uralkodói manifesztumnak a temesvári és aradi várparancsnokok általi kihirdetése az addig a magyar kormánnyal együttműködő oláh-bánysági határerezred állásfoglalását is megváltoztatta, az erőviszonyok végképp a magyar oldalnak kedvezőtlen irányba tolódtak el. A megsemmisítő vereséget a bányakerületnek sikerült elkerülni, így a reguláris haderő visszavonulhatott Versecre, ahonnan rövid időn belül – a január 2-i haditanács határozataihoz alkalmazkodva – a Maros északi partjára kellett átkelniük.

⁸⁹ Mindkét jelentést Asbóth Lajos írta Vukovics Sebőnek. Boksán, 1848. december 22. MNL OL H 114. 18. l.; M.

⁹⁰ Az OHB Asbóth Lajost debreceni térparancsnokká nevezi ki. Debrecen, 1849. január 15. MNL OL H 75. 1849:303., 512.

⁹¹ Vukovics emlékiratai, 391. o.

BALÁZS ANTOS

ORDEALS OF THE KRASSÓ MINING DISTRICT IN 1848, WITH SPECIAL ATTENTION TO THE BATTLE AT BOKSÁNBÁNYA ON 15TH NOVEMBER

Summary

The paper endeavours to give an answer to the question how the Batthyány Government tried to enforce its will and what kind of conflicts this effort brought about in Krassó County in 1848, an area living in a special situation in several respects (ethnic conditions, the presence of the nearby stationing border guard regiments, the extensive power of the Krassó Mine Authority, the military actions of the Serb volunteers). The biggest problem was how to organise the defence of the county. The local national guard, lead by trained soldiers, played an important part in this task. That's how Lajos Asbóth became a leader of the national guard of the mining district. Lajos Asbóth, a former captain of the Imperial and Royal Army, a dweller of the village Szatumik in Krassó County, offered his services to his country in a letter to Lajos Batthyány as early as 1 May 1848. He soon received the appointment to national guard major, and finally became commander of the mining district's national guard. Then Asbóth immediately plunged into the vicissitudinous tasks of army organising.

The paper presents the most important military events in the county and casts light on the difficulties Asbóth had to face. A separate section deals with the battle at Boksánbánya (now Bocsa in Romania), a combat ending with the victory of the Hungarians; and with the military operation at Ezeres, lead by Sándor Rózsa.

BALÁZS ANTOS

LES ÉPREUVES DE LA RÉGION MINIÈRE DE KRASSÓ EN 1848
AVEC UNE ATTENTION PARTICULIÈRE À LA BATAILLE DE BOKSÁNBÁNYA
DU 15 NOVEMBRE*Résumé*

L'étude cherche la réponse à la question comment le gouvernement Batthyány tentait d'imposer sa volonté dans le comitat de Krassó (en roumain Caraş) en 1848 et au prix de quels conflits, alors que cette région fut alors dans une situation spéciale à bien des égards (conditions ethniques, présence de régiments de gardes-frontières dans la région, pouvoirs étendus de la direction des mines de Krassó, actions militaires des servants serbes). C'est la défense du comitat qui posa le plus de problèmes et la garde nationale locale y joua un rôle important. La garde fut placée sous la direction de militaires qualifiés. Ainsi le commandement de la garde nationale de la région minière fut confié à Lajos Asbóth, un ancien capitaine impérial et royal. Cet habitant de la commune de Szatumik, située dans le comitat de Krassó, proposa ses services à la nation dans une lettre adressée à Lajos Batthyány le 1er mai 1848. Ensuite il fut rapidement nommé commandant de la garde nationale de la région minière. Il se lança aussitôt dans les lourdes tâches d'organisation de son armée.

L'étude suit les événements militaires majeurs dans le comitat et met en lumière les difficultés qu'Asbóth devait rencontrer. L'étude traite à part la bataille de Boksánbánya (en roumain Bocşa) remportée par les Hongrois et l'action militaire menée par Sándor Rózsa à Ezeres (en roumain Ezeriş).

BALÁZS ANTOS

DIE SCHICKSALSPRÜFUNGEN DES BERGBAUGEBIETS VON KRASSÓ
IM JAHR 1848, MIT BESONDEREM BLICK AUF DAS GEFECHT BEI
BOKSÁNBÁNYA AM 15. NOVEMBER

Resümee

Die Studie sucht Antwort auf die Frage, wie in einem aus mehreren Aspekten (ethnische Verhältnisse, Präsenz der in der Umgebung stationierten Grenzschutzregimenter, weite Befugnis der Bergbaudirektion von Krassó, Militäraktionen der serbischen Servianer) in einer speziellen Situation befindlichen Gebiet, wie das Komitat Krassó im Jahr 1848, die Batthyány-Regierung ihren Willen durchzusetzen versuchte und mit welchen Konflikten dies einherging. Das größte Problem stellte die Verteidigung des Komitats dar, bei der die lokale Nationalgarde eine wichtige Rolle spielte. An die Spitze dieser wurden fachlich ausgebildete Soldaten gestellt. Auf diese Weise kam Lajos Asbóth an die Spitze der Nationalgarde des Bergbaugebietes. Lajos Asbóth, einst k. k. Hauptmann, der in der Ortschaft Szatumik im Komitat Krassó wohnte, bot der Heimat in einem Brief an Lajos Batthyány bereits am 1. Mai 1848 seine Dienste an. Er erhielt schon bald seine Auszeichnung zum Major der Nationalgarde und avancierte schließlich zum Kommandanten der Nationalgarde des Bergbaugebietes. Er begann sofort mit den vielseitigen Aufgaben der Organisierung seines Heeres.

Die Studie folgt den wichtigsten Militärereignissen auf dem Gebiet des Komitats und beleuchtet diejenigen Schwierigkeiten, mit denen Asbóth sich konfrontiert sah. Ein gesonderter Teil der Arbeit beschäftigt sich mit dem ungarischen Sieg im Gefecht bei Boksánbánya sowie der von Sándor Róza angeführten Militäraktion von Ezeres.

БАЛАЖ АНТОШ

ИСПЫТАНИЯ ШАХТЕРСКОГО ПОСЕЛКА В КРАШШО
В 1848-ОМ ГОДУ, УДЕЛЯЯ ОСОБОЕ ВНИМАНИЕ СРАЖЕНИЮ ПРИ
БОКШАНБАНЬА 15-ОГО- НОЯБРЯ

Резюме

Автор статьи ищет ответ на вопрос о том, как на территории, находившейся со многих точек зрения в особом положении (этнические факторы, присутствие дислоцировавшихся в районе полков пограничной заставы, расширенные полномочия дирекции шахты в Крашшо, военные акции сербских сервиантов) правительство Баттьани пыталось осуществить свою волю, и с какими конфликтами это было сопряжено. Самой большой проблемой являлась защита комитата, и в этом важную роль играла местная национальная гвардия во главе с Лайшом Ашботом, ставшим позднее хонведским полковником. Автор статьи до конца прослеживает военные события на территории комитата и останавливается на тех трудностях, с которыми приходилось сталкиваться Ашботу. Отдельная часть статьи посвящена сражению при Бокшабанья, закончившемуся победой венгров, а также тысячной военной акцией под руководством Шандора Рожа.